
ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԻՎԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՐԸ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱՔԱՂԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

ԱՆՆԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Գլոբալացման և տարածաշրջանային ինտեգրման գործընթացների համատեքստում օրըստօրե աճում են խորհրդարանական դիվանագիտության դերն ու կշիռը միջազգային հիմնախնդիրների կարգավորման գործընթացում:

2010թ. հոկտեմբերի 28-ին Տավրիկյան պալատում անցկացված «ԵԱՀԿ և ԱՊՀ. նոր հնարավորություններ ու հեռանկարներ» թեմայով միջազգային խորհրդարանական համաժողովի ժամանակ ԱՊՀ ՄԽՎ պաշտպանության և անվտանգության հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Վ. Վոյտենկոն իր զեկույցի շրջանակներում նշեց. «... Արդի հանրությունը մոտեցել է գլոբալ կառավարման բազմակենտրոն համակարգի արժեքի գիտակցմանը, որը սահմանափակում է ազգային եսասիրությունը և խոչընդոտում երկրների՝ սեփական խնդիրներն այլոց հաշվին լուծելու փորձերը: Այդպիսի պայմաններում խորհրդարանական դիվանագիտությունը դառնում է միջազգային հարաբերությունների բազմագործառական, պահանջված և պրագմատիկ գործիք»¹:

Միջազգային հարաբերությունների արդի կառուցվածքում խորհրդարանական դիվանագիտությունն արդեն իսկ կարևոր դեր է ստանձնել՝ ապացուցելով իր անհրաժեշտությունն ու բարձր արդյունավետությունը փոխադարձ կարևորության հարցերի շուրջ ազգամիջյան երկխոսությունը զարգացնելու և ժողովուրդների միջև փոխվստահություն ու համագործակցություն հաստատելու գործում: Ներկայացնելով իրենց ժողովրդի կողմից ընտրված լեգիտիմ իշխանությունը՝ խորհրդարանականները միջազգային երկխոսության մեջ ավելի ազատ են և կարող են այս կամ այն գաղափարն ավելի արագ հասցնել իրենց գործընկերներին՝ հող նախապատրաստելով դրանց քննարկման և իշխանության գործադիր մարմինների մակարդակում որոշումների ընդունման համար: Հաշվի առնելով խորհրդարանական դիվանագիտության մեծ ճկու-

¹ Вестник Межпарламентской Ассамблеи, Санкт-Петербург, 2011, № 1(57), с. 50-51.

նությունը փոխզիջումներ գտնելու հարցում՝ կարևորվում է նրա դերը հատկապես միջազգային այնպիսի բարդ հիմնախնդիրների լուծման գործում, որոնք կապված են չկարգավորված հակամարտությունների և տարածքային վեճերի հետ, ինչը մեր երկրի համար ունի հատուկ արդիականություն:

Հակամարտություններով լի մեր տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատումն առաջնահերթություն է, որն ստիպում է նորովի արժևորել հակամարտությունների ժամանակ ուժի չկիրառման, դրանք բացառապես խաղաղ ճանապարհով կարգավորելու դերն ու նշանակությունը: Այս իմաստով մեր պետական և ազգային անվտանգության հիմնական բաղադրիչը շարունակում է մնալ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը, որի հանգուցալուծման գործընթացը պահանջում է դիվանագիտության բոլոր ճյուղերի փոխհամաձայնեցված աշխատանք: Դրանում կարևոր դեր է բաժին ընկնում խորհրդարանական դիվանագիտությանը:

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը լայն ներկայացված է տարբեր միջազգային խորհրդարանական կառույցներում և իր ակտիվ մասնակցությունն է բերում ՀՀ արտաքին քաղաքական կուրսի կյանքի կոչման և միջազգային հարթակներում մեր ազգային շահերի համակողմանի պաշտպանության գործընթացին: Ի թիվս ՀՀ արտաքին քաղաքական օրակարգի այլ առաջնահերթությունների՝ խորհրդարանի մշտական ուշադրության կենտրոնում է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորման խնդիրը:

Հիմնախնդրի վերաբերյալ համատեղ հայտարարություններով պարբերաբար իրենց դիրքորոշումն են հայտնել Ազգային ժողովի խմբակցությունները: Խորհրդարանում ներկայացված են տարբեր քաղաքական հայացքներ ունեցող ուժեր, բայց ԼՂ հիմնախնդրի հարցում չկան հատվածական շահեր, և հակամարտության կարգավորման ռազմավարական հարցերում նրանց կեցվածքը հստակ է. հակամարտությունը պետք է լուծվի բացառապես խաղաղ ճանապարհով, իսկ կարգավորման գործընթացում ձեռք բերված յուրաքանչյուր պայմանավորվածություն պետք է արժանանա ԼՂՀ մեր հայրենակիցների հավանությանը:

Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման ուղիների շուրջ Ազգային ժողովում բազմիցս տեղի են ունեցել քննարկումներ: Հիմնախնդրին լայն հասարակական հնչեղություն հաղորդելու առումով մեծ նշանակություն ունեցան 2005 թ. մարտին Աժ արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի կողմից կազմակերպված «Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիր.

կարգավորման ուղիներ» թեմայով երկօրյա խորհրդարանական լսումները, որոնք նպատակ ունեին ճշգրտելու խորհրդարանական դիվանագիտության հնարավորությունները հակամարտության կարգավորման գործընթացում, համակարգելու և ամբողջացնելու հայկական կողմի մոտեցումներն ու դիրքորոշումները: Լսումների ժամանակ ԼՂ հակամարտության կարգավորման գործընթացում խորհրդարանական դիվանագիտության առավելություններին անդրադառնալով՝ ՀՀ քաղաքացիական ծառայության խորհրդի նախագահի խորհրդական Խաչատուր Բեգիրջյանն ասաց. «... Եթե գործադիր իշխանությունը ներկայացնող պաշտոնատար անձինք պարտավոր են քաղաքական նույն գծին հետևել, ապա խորհրդարանականներն ազատ են, միջազգային ֆորումներում կարող են տրամագծորեն հակառակ կարծիքներ հայտնել և տարբեր կերպ քվեարկել: Նույն պատճառներով ավելի հեշտ է մեր ցանկացած որոշումներին հասնել այլ երկրների խորհրդարաններում, քան այդ երկրների գործադիր իշխանություններում»²:

Ադրբեջանն այսօր աշխարհի գրեթե բոլոր քաղաքական հարթակներն օգտագործում է հակահայկական քարոզչություն իրականացնելու համար: Օգտվելով հատկապես միջազգային խորհրդարանական կազմակերպություններում շատերի անտեղյակությունից՝ ադրբեջանական կողմը ջանք չի խնայում կեղծ տեղեկատվությամբ դարաբաղյան հիմնախնդրի էությունը նենգափոխելու համար: Խորհրդարանական դիվանագիտության ներուժը մեծապես կարևորվում է հակամարտության իրական պատկերը վերականգնելու և հիմնախնդրին միջազգային հնչեղություն հաղորդելու գործընթացում: Ազգային ժողովն այսօր աչքի է ընկնում երկկողմ և բազմակողմ գործընկերային կապերի լայն աշխարհագրությամբ և կարող է շփումներ հաստատել նաև այնպիսի երկրների հետ, որոնց հետ Հայաստանը չունի դիվանագիտական հարաբերություններ:

Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման գործընթացում խորհրդարանական դիվանագիտության հիմնական իրականացնողներից մեկն Ազգային ժողովի նախագահն է, ով տարբեր երկրների բարձրաստիճան պաշտոնյաների հետ հանդիպման, ինչպես նաև միջազգային համաժողովների ժամանակ տարածաշրջանային անվտանգության համատեքստում մշտապես անդրադառնում է հիմնախնդրին՝ վերահաստատելով խաղաղ կարգա-

² «Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիր. կարգավորման ուղիներ», Երևան, 2006, էջ 78- 79:

վորման համաձայնեցված սկզբունքների հանդեպ մեր երկրի հավատարմությունը, միջազգային հանրության ուշադրությունը հրավիրում Ադրբեյջանի՝ պետական քարոզչության մակարդակի հասած ռազմատենչ հայտարարություններին, որոնց պատճառով չեզոքանում են հակամարտության կարգավորմանն ուղղված ջանքերը:

Հաշվի առնելով, որ նամակագրությունը ևս ընդունված ձևաչափ է միջպետական հարաբերություններում առաջ եկած խնդիրները քննարկելու համար, խորհրդարանի ղեկավարները բազմիցս նամակով իրենց մտահոգությունն են հայտնել միջազգային հանրությանը՝ Ադրբեյջանի կողմից ղարաբաղյան հիմնախնդրի էությունը խեղաթյուրող կեղծ տեղեկատվության տարածման և դրա ազդեցությամբ ընդունվող ոչ հայանպաստ բանաձևերի ու զեկույցների առնչությամբ:

2009թ. մայիսի 14-ին Սանկտ Պետերբուրգում տեղի ունեցած ԱՊՀ միջխորհրդարանական վեհաժողովի 32-րդ լիագումար նիստի բացման ընթացքում ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովի անունից ելույթով հանդես էր եկել Ադրբեյջանի Միլի Մեջլիսի փոխնախագահ, ԵԱՀԿ ԽՎ-ում Ադրբեյջանի պատվիրակության ղեկավար Բահար Մուրադովան՝ փորձելով իր ելույթն օգտագործել ղարաբաղյան հակամարտության վերաբերյալ խեղաթյուրված փաստեր ներկայացնելու համար: Այդ ելույթի կապակցությամբ չորրորդ գումարման Ազգային ժողովի նախագահ Հովիկ Աբրահամյանը նամակ էր հղել ԵԱՀԿ ԽՎ-ի նախագահ Ժոաո Սոարեշին. «Անընդունելի է, որ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կողմերից մեկը ներկայացնող պետության պատգամավորը, այդ բարձր ամբիոնից ներկայացնելով Ձեր ողջունի խոսքը, այն օգտագործում է Հայաստանի դեմ կեղծիքներ տարածելու և Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության վերաբերյալ ապատեղեկատվություն պարունակող արտահայտություններ հնչեցնելու համար: ... Հուսով եմ, որ ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովը չի շեղվի իր որդեգրած ուղուց»³:

2010թ. մայիսի 21-ին մեկ այլ նամակով Հովիկ Աբրահամյանը Եվրախորհրդարանի նախագահ Եժի Բուզեկին իր մտահոգությունն էր հայտնել նախօրեին Եվրախորհրդարանի ընդունած «Հարավային Կովկասում Եվրամիության կողմից ռազմավարություն մշակելու անհրաժեշտության մասին»

³ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պաշտոնական կայք, ՀՀ ԱԺ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանը նամակ է հղել ԵԱՀԿ ԽՎ նախագահին, 22.05.2009, http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=3353&year=2009&month=05&day=22&lang=arm:

բանաձևում տեղ գտած որոշ դրույթների առնչությամբ: Աժ նախագահն իր նամակում մասնավորապես նշել էր, որ բանաձևի հեղինակ, բուլղարացի պատգամավոր Եվգենի Կիրիլովը երբևէ առնչություն չի ունեցել Լեռնային Ղարաբաղի խնդրին և զեկույցի պատրաստման ընթացքում չի այցելել տարածաշրջան՝ հարկ չհամարելով նաև խորհրդակցել բանակցային գործընթացում միջնորդների՝ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների հետ, ինչը Լեռնային Ղարաբաղին վերաբերող ձևակերպումներում անհանդուրժելի խեղաթյուրումների պատճառներից է: Այս կարգի մոտեցումը Աժ նախագահի խոսքով վնաս է հասցնում Եվրախորհրդարանի հեղինակությանը և լուրջ բացասական ազդեցություն կարող է ունենալ ղարաբաղյան հիմնախնդրի կարգավորման գործընթացի վրա»⁴:

Միջազգային հանրության մեջ ղարաբաղյան հիմնախնդրի վերաբերյալ օբյեկտիվ պատկերացում ձևավորելու ուղղությամբ մեծ աշխատանք է տարվում հատկապես Աժ երկու՝ արտաքին հարաբերությունների և եվրոպական ինտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովների կողմից: Հանդիպումների և փոխայցերի ժամանակ հանձնաժողովի անդամները գործընկեր երկրների խորհրդարանականներին ներկայացնում են հիմնախնդրի իրական էությունը, մատնանշում Ադրբեյջանի պատասխանատվությունը հակամարտությունը սրելու, ապակառուցողական գործելակերպով բանակցային գործընթացը խոչընդոտելու հարցում: Օգտվելով բաց ու անկեղծ քննարկումների՝ խորհրդարանական դիվանագիտության ընձեռած հնարավորությունից՝ խորհրդարանականները բազմիցս նաև իրենց դժգոհությունն ու վրդովմունքն են արտահայտել եվրոպացի գործընկերներին՝ վերջիններիս ոչ այնքան հայանպաստ հայտարարությունների և բանաձևերի առնչությամբ՝ հորդորելով նրանց Հարավային Կովկասի հարցում լինել անկողմնակալ:

2013թ. ադրբեյջանական ԶԼՄ-ները, հղում անելով Ադրբեյջանի ԱԳՆ մամուլի ծառայության ղեկավար Էլման Աբդուլանին, հայտնել էին, որ Չեխիայի Հանրապետության խորհրդարանի պատգամավորների պալատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովն ընդունել է Խոջալուի վերաբերյալ բանաձև, որում դատապարտել է Խոջալուի «էթնիկ զտումները» և «ճանաչել

⁴ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պաշտոնական կայք, ՀՀ Աժ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանի նամակը Եվրախորհրդարանի նախագահ Եփրուզեկին, 21.05.2010,

http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=3957&year=2010&month=05&day=21:

Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականությունը», ներառյալ Լեռնային Ղարաբաղը: Չեխիայի Հանրապետության ԱԳՆ Հյուսիսային և Արևելյան Եվրոպայի երկրների վարչության պետ Ելիշկա Ժիգովայի հետ հանդիպման ժամանակ ԱԺ Եվրոպական ինտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Նաիրա Զոհրաբյանն իր վրդովմունքն էր հայտնել հիշյալ բանաձևի նախագծի առնչությամբ՝ նշելով, որ «...եթե ցանկանում ենք իրապես ունենալ եվրոպական ընտանիք, ապա պետք է ուղղակիորեն թույլ չտալ, որ նման խայտառակ բանաձևեր ընդունվեն Եվրամիության անդամ-երկրի խորհրդարանում»⁵: Խոջալուի բանաձևի նախագծի առնչությամբ իր չեխ գործընկերոջը նամակ էր հղել ԱԺ արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի նախագահ Արտակ Զաքարյանը՝ արտահայտելով Հայաստանի խորհրդարանի մտահոգությունն ու դիրքորոշումը:

Միջազգային հանրության աջակցությունը ձեռք բերելու և հայանպաստ մոտեցումներ առաջ տանելու գործում չափազանց պատասխանատու դեր է բաժին ընկնում ՀՀ խորհրդարանական պատվիրակություններին: Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը քննարկվում է հիմնականում երեք (ԵԱՀԿ, ԵԽ, ՆԱՏՕ) միջազգային կազմակերպությունների խորհրդարանական վեհաժողովներում, որտեղ հայ խորհրդարանականները ներկայացնում են հիմնախնդրի վերաբերյալ իրենց դիրքորոշումներն ու առաջարկները, միջազգային հանրությանը կոչ անում ավելի հստակ գնահատական տալ Ադրբեջանի ապակառուցողական գործելակերպին, դատապարտել նրա սադրիչ գործողությունները և հետևել, որպեսզի այդ պետությունն անշեղորեն կատարի հակամարտության կարգավորման գործընթացում ստանձնած պարտավորությունները: Եվրոպական կառույցներում ԼՂ հիմնախնդրի վերաբերյալ օբյեկտիվ տեղեկացվածության ապահովման նպատակով հայ խորհրդարանականներն իրենց օտարերկրացի գործընկերներին փոխանցում են փաստավավերագրական նյութեր, տրամադրում տեղեկատվություն հակամարտության ծագման ու ծավալման իրական պատճառների մասին:

Խորհրդարանականների կողմից անպատասխան չեն մնում նաև հիմնախնդրի կարգավորման գործընթացը նոր հարթակներ տեղափոխելու կամ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին զուգահեռ բանակցային գործընթաց սկսելու Ադրբեջանի

⁵ Նույն տեղում, Հանդիպում ՀՀ ԱԺ Եվրոպական ինտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովում, 12.03.2013.

http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=5763&year=2013&month=03&day=12&lang=arm:

փորձերը: Ըստ Արտակ Ջաքարյանի՝ Հայաստանն ադրբեջանական պատվիրակության դեմ պայքարի դառը փորձ ունի հատկապես նորաստեղծ Արևելյան գործընկերության ԵՎՐԱՆԵՍԹ խորհրդարանական ձևաչափում⁶: Ադրբեջանը զերծ չի մնացել այս ձևաչափը ևս տարածաշրջանային վեճերի հարթակ դարձնելուց, ինչը հանգեցրել է նրան, որ հայկական պատվիրակության պնդմամբ մտցվել է վետոյի իրավունք: Բացի այդ, ԵՎՐԱՆԵՍԹ ԽՎ-ում հայկական պատվիրակության անդամները բազմիցս հորդորել են ԵՎՐԱՆԵՍԹ-ի բյուրոյին թույլ չտալ Ադրբեջանին շեղել վեհաժողովն իր հիմնական նպատակից՝ արևելյան գործընկերների եվրոպական ինտեգրացիայից:

2013թ. Le Huffington Post թերթում հրապարակված հոդվածում Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի պատգամավոր Ֆրանսուա Ռոշերլուանը գրել էր, որ Լիտվայի խորհրդարանում ԼՂՀ-ի հետ բարեկամության խմբի ստեղծումը վկայում է այդ նոր ժողովրդավարության հանդեպ միջազգային հանրության համակրանքի մասին⁷: Ասվածի համատեքստում չափազանց կարևոր են միջազգային հանրության ներկայացուցիչների ճանաչողական այցերը ԼՂՀ, որոնք խորհրդարանական դիվանագիտության ջանքերի շնորհիվ դարձել են ավելի հաճախակի:

2010թ. հոկտեմբերի 29-ին ՀՀ ԱԺ նախագահի հետ հանդիպման ժամանակ Եվրախորհրդարանի պատգամավոր Դամիեն Աբադը, ներկայացնելով իր տպավորությունները Լեռնային Ղարաբաղ կատարած այցելությունից, ասաց. «Ինձ ցնցեց, որ Ղարաբաղում ապրող ժողովուրդ կա, որ այնտեղ գործում են պետական կառույցներ և ժողովրդավարական ինստիտուտներ»⁸: Եվրախորհրդարանի պատգամավորի խոսքով արցախյան հիմնախնդրին առավել մոտիկից ծանոթանալու համար կարևոր են նման այցերը, քանի որ Եվրախորհրդարանի պատգամավորներից շատերը լավ պատկերացում չունեն կովկասյան տարածաշրջանի խնդիրների մասին:

⁶ Ազատ Արցախ, Խորհրդարանական դիվանագիտական պայքար՝ բոլոր ուղղություններով, 21.05.2013, http://artsakhtert.com/arm/index.php?option=com_content&view=article&id=5084:2013-05-21-06-07-10:

⁷ 168.am., Մենք ցանկանում ենք վերջ դնել ԼՂՀ-ի մեկուսացմանը. Ֆրանսիացի պատգամավոր, 12.04.2013, <http://168.am/2013/04/12/209308.html>:

⁸ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պաշտոնական կայք, ՀՀ ԱԺ նախագահ Հովիկ Աբրահամյանն ընդունեց Եվրոպական խորհրդարանի պատգամավորներին, 29.10.2010, http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=4204&year=2010&month=10&day=29:

2011թ. ապրիլի 21-ին Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորության խորհրդարանի Բրիտանա-հայկական համակուսակցական խորհրդարանական խմբի նախագահ բարոնուհի Քերոլայն Քոքսն ԱԺ-ում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսում, անդրադառնալով Լեռնային Ղարաբաղ կատարած իր այցին, ասաց. «Մենք այնտեղ ականատես եղանք, թե Մինսկի խմբի ձևաչափով բանակցային գործընթացում ինչ առաջընթաց է եղել: Ես կարծում եմ, որ ԼՂ ժողովուրդը պետք է իրավունք ունենա մասնակցելու բանակցային գործընթացին: Ես տեսնում եմ, որ Հայաստանը, հայերը կամք են ցուցաբերել շարժվել այդ սկզբունքների հիման վրա, ու հիմա ադրբեջանցիներն էլ պետք է համագործակցեն»⁹: Համայնքների պալատի անդամ Ջոն Ուիթինգդեյլն իր հերթին խոստացավ Բրիտանիա վերադառնալուն պես Համայնքների պալատին ներկայացնել այն ամենը, ինչին ականատես է եղել Ղարաբաղում, քանի որ թյուր տեղեկություններ կան այդ ամենի վերաբերյալ:

Ղարաբաղյան հիմնախնդրի կարգավորման գործընթացում միասնական դիրքորոշում մշակելու և խորհրդարանական դիվանագիտության հնարավորությունները համակարգելու տեսակետից կարևոր նշանակություն ունի նաև Հայաստան-Արցախ միջխորհրդարանական համագործակցությունը, որի իրավական հիմքը դրվել է 1994թ. մարտի 29-ին ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի նախագահության կողմից ընդունված որոշմամբ¹⁰: Համագործակցությունը կազմակերպական առումով իրականացվում է տարբեր ձևաչափերով ու մակարդակներով: ՀՀ ԱԺ-ի և ԼՂՀ ԱԺ-ի միջև համագործակցության միջխորհրդարանական հանձնաժողովի հերթական նիստերից բացի, տեղի են ունենում երկու խորհրդարանների մշտական հանձնաժողովների համատեղ նիստեր: Հակամարտության կարգավորմանն առնչվող հարցերը քննարկվում են նաև երկու երկրների խորհրդարանների նախագահների, նրանց տեղակալների, պատգամավորների աշխատանքային հանդիպումների ընթացքում: ՀՀ Ազգային ժողովում գործում է ԼՂՀ ԱԺ ներկայացուցչությունը:

Այսպիսով, էապես լրացնելով երկրի պաշտոնական դիվանագիտությանը, Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովը խորհրդարանական

⁹ Նույն տեղում, Բրիտանա-հայկական համակուսակցական խորհրդարանական խմբի անդամների մամլո ասուլիսն Ազգային ժողովում, 21.04.2011, http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=4478&year=2011&month=04&day=21:

¹⁰ Լեռնային Ղարաբաղի/Արցախի/Հանրապետության պաշտոնական կայք, http://nankr.am/page/353/Midzhkhvorhhdaranakan_kaper.html:

դիվանագիտության բոլոր ռեսուրսների գործադրմամբ շարունակաբար իր նպաստն է բերում Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորման գործընթացին:

Նախ՝ Ազգային ժողովը քաղաքական բանավեճի բարձրագույն հարթակ է, որտեղ տարբեր քաղաքական ուժեր և հասարակական կազմակերպություններ քննարկում են ԼՂ հիմնախնդիրը, գնահատում հակամարտության կարգավորման գործընթացի դինամիկան, հստակեցնում ու ճշգրտում հայկական կողմի տեսակետներն ու մոտեցումները՝ միջազգային հարթակներում դրանք առավել համակարգված ներկայացնելու համար:

Տեղեկատվական հաղթանակը դիվանագիտական և քաղաքական հաղթանակի ապահովման կարևորագույն միջոց է: Մեր օրերում հենց տեղեկատվական հոսքերն են վճռորոշ դառնում այս կամ այն հիմնախնդրի վերջնական հանգուցալուծման համար: Այս իմաստով չափազանց կարևոր է, որպեսզի Լեռնային Ղարաբաղի վերաբերյալ որոշումներ կայացնող միջազգային ատյաններում հնչեն օբյեկտիվ գնահատականներ, իսկ դրա համար միջազգային հանրությունը պետք է հստակ և անկողմնակալ տեղեկատվություն ունենա հիմնախնդրի վերաբերյալ: Խորհրդարանական դիվանագիտությունն այս ուղղությամբ գործադրում է մեծ ջանքեր. նախապես ձեռք բերված պայմանավորվածությունների հիման վրա պարբերաբար Լեռնային Ղարաբաղ են այցելում միջազգային խորհրդարանական կառույցների ներկայացուցիչներ, տեղում անմիջականորեն ծանոթանում իրավիճակին, ինչը տրամագծորեն փոխում է հիմնախնդրի մասին նրանց՝ մինչ այդ ունեցած պատկերացումները: Իբրև չափելի արդյունք՝ կարող ենք նշել ԼՂՀ Ազգային ժողովի հետ բարեկամական խմբերի թվի աճը:

Տևական խաղաղության ապահովման համար անհրաժեշտ առաջին քայլը հաշտեցումն է, որը ենթադրում է խոր փոփոխություններ հակամարտություն ներգրավված կողմերի գիտակցության մեջ: Խորհրդարանական դիվանագիտությունը՝ իբրև միջնորդ պաշտոնական և ժողովրդական դիվանագիտության միջև, կարող է օգնել հասարակությանը խաղաղության պատրաստելու, ընդունված որոշումները ժողովրդին հասցնելու և փոխվստահության մթնոլորտ ձևավորելու գործում: Սա շատ կարևոր փուլ է հակամարտության կարգավորման գործընթացում, քանզի միջազգային կառույցների ջանքերն այդ ուղղությամբ չեն լինի արդյունավետ, եթե հասարակությունն ինքն այդ լուծումները համարի անարդար:

ԼՂ հակամարտության կարգավորման գործընթացում խորհրդարանական դիվանագիտությունն ունի մի կարևոր գործառույթ ևս՝ տեղեկատվության փոխանցման քվազի-պաշտոնական ճանապարհը, որի օգնությամբ խորհրդարանականներն իրենց եվրոպացի գործընկերներին հորդորում են ղարաբաղյան հիմնախնդրի հարցում չդրսևորել կողմնակալ մոտեցումներ, որոնք կարող են վտանգել բարիդրացիական հարաբերություններն իրենց պետությունների միջև:

Անշուշտ, կան նաև խորհրդարանական դիվանագիտության չօգտագործված ներուժ և խնդիրներ, որոնք խորհրդարանական դիվանագիտության շրջանակներում լուծվում են ոչ բավարար արդյունավետությամբ կամ արագությամբ: Առաջին հերթին դա վերաբերում է Ադրբեյջանի հակահայկական քարոզչությանն արդյունավետ հակազդելուն: Այստեղ ճիշտ կլիներ չսահմանափակվել միայն ադրբեյջանական կողմի սադրիչ հայտարարություններն ու ապատեղեկատվությունը հերքելով, այլ դրսևորել ավելի ակտիվ նախաձեռնողական քաղաքականություն: Խոսքն, իհարկե, նպատակային ակտիվության մասին է, քանզի ինչպես «Realpolitik» ծրագրի շրջանակներում նշեց ԱԺ արտաքին հարաբերությունների մշտական հանձնաժողովի նախագահ Արտակ Զաքարյանը, դիվանագիտությունն ունի նրբերանգներ, և ակտիվություն կա, որն այդ պարագայում կարող է վնասակար լինել¹¹:

Խորհրդարանական դիվանագիտության արդյունավետությունը բարձրացնելու համար հարկավոր է ավելի հաճախ կազմակերպել հակամարտությունների կանխարգելման ու կարգավորման գործընթացում խորհրդարանի դերի գնահատմանը նվիրված քննարկումներ՝ ներգրավելով համապատասխան փորձագետների, մասնագետների, ինչպես նաև ուժեղացնել խորհրդարանական դիվանագիտության վերլուծական բաղկացուցիչը:

Տեղեկատվական առճակատումների դաշտում գործելիս պատմականորեն ավելի փաստարկված հանդես գալու համար պրոֆեսոր Ալեքսանդր Մանասյանը կարևորում է գիտական շրջանակների հետ համագործակցությունը: Նրա խոսքով ԼՂ հիմնախնդրի վերաբերյալ կա չօգտագործված փաստերի ու փաստաթղթերի մեծ փաթեթ, որոնք շրջանառության մեջ դնելը պահանջում է շատ նուրբ աշխատանք: Ըստ պրոֆեսորի՝ ղարաբաղյան հիմնախնդրի կարգավորումը համապետական գիտական հարց է, որը պահանջում է միաս-

¹¹ YouTube.com, REALPOLITIK 02(34) - Արտակ Զաքարյան Armedia, 11.02.2013, <https://www.youtube.com/watch?v=AucckxCJknY>:

նական մոտեցում. «Այդպիսի մոտեցում կարող է տալ միայն գիտությունը, որը պատվիրել կարող է միայն ու միայն պետությունը»¹²:

Անելիքները շատ են, բայց եղածն էլ քիչ չէ կանխատեսելու, որ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման գործընթացում խորհրդարանական դիվանագիտությունն ունի կայուն հեռանկարներ, և նրա դերն առաջիկայում միայն աճելու է: Խորհրդարանականներն, իհարկե, անմիջական մասնակցություն չունեն բանակցային գործընթացին, դա դիվանագետների, գործադիր իշխանության առանձնաշնորհն է: Խորհրդարանական դիվանագիտության հիմնական խնդիրը կարգավորման գաղափարները զարգացնելն է, բանակցությունների համար բարենպաստ քաղաքական մթնոլորտ ստեղծելը: Իրեն բնորոշ ճկունությամբ խորհրդարանական դիվանագիտությունը նպաստում է քաղաքական գործընթացի մասնակիցների միջև լարվածության թուլացմանը՝ հնարավորություն տալով շփման եզրեր գտնել այնպիսի իրավիճակներում, երբ արարողակարգով սահմանափակված են ավանդական դիվանագիտության հնարավորությունները կամ չեն գործում պաշտոնական դիվանագիտական խողովակները: Ավելին, ինչպես նշեց ՌԴ Դաշնային ժողովի Դաշնության խորհրդի միջազգային գործերի կոմիտեի նախագահ Կոնստանտին Կոսաչյովը, խորհրդարանական դիվանագիտությունը կարող է մնալ այն միակ խողովակը, որի միջոցով շարունակվի երկխոսությունն այնպիսի պետությունների միջև, որոնք դադարել են շփվել կամ հասկանալ միմյանց պաշտոնական դիվանագիտության մակարդակում¹³: Միջազգային փորձը վկայում է, որ փոխգիջումներ որոնելու հարցում խորհրդարանական դիվանագիտությունը պաշտոնականի համեմատ նաև ավելի ճկուն է, և հաճախ այնտեղ, որտեղ դիվանագետները չեն կարողանում հասնել փոխգիջումների, խորհրդարանականների միջազգային համագործակցությունը տալիս է իր արդյունքը: Այստեղ տեղին է հիշել, որ հենց խորհրդարանականներն առաջին անգամ նստեցին Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորմանն ուղղված բանակցությունների սեղանի շուրջ: Կառավարական կառույցների չափազանց կոշտ դիրքորոշումը թույլ չէր տալիս նման քայլ անել¹⁴: Խորհրդա-

¹² YouTube.com, Դիսկուրս. Ալեքսանդր Մանասյան, Արա Պապյան, 23.05.2012, <https://www.youtube.com/watch?v=UKOhTGKxre0>:

¹³ Вести.RU, "Сенат": перспективы развития парламентской дипломатии, 28.01.2015, <http://www.vesti.ru/videos/show/vid/633993/cid/1761/>.

¹⁴ Косов Ю. В., Торпыгин А. В. Содружество независимых государств: институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия. М., 2009, с. 191.

րանի ղեկավարների կողմից ստորագրված բիշքեյան արձանագրությունը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման գործընթացում միակ փաստաթուղթն է, որում Լեռնային Ղարաբաղը ճանաչվել է իբրև հակամարտության լիարժեք կողմ: Այս համաձայնությունը նաև հիմք հանդիսացավ ռազմական գործողությունների դադարեցման համար և մերթնդմերթ արձանագրվող խախտումներով պահպանվում է մինչ օրս:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հակամարտություններով լի մեր տարածաշրջանում կայուն խաղաղության հաստատումը թիվ մեկ առաջնահերթությունն է, որն ստիպում է նորովի արժևորել հակամարտությունների ժամանակ ուժի չկիրառման, դրանք բացառապես խաղաղ ճանապարհով կարգավորելու դերն ու նշանակությունը: Այս իմաստով մեր պետական և ազգային անվտանգության հիմնական բաղադրիչը շարունակում է մնալ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը, որի հանգուցալուծման գործընթացը պահանջում է դիվանագիտության բոլոր ճյուղերի փոխհամաձայնեցված աշխատանք: Դրանում կարևոր դեր է վերապահված խորհրդարանական դիվանագիտությանը: Էապես լրացնելով երկրի պաշտոնական դիվանագիտությունը՝ ՀՀ Ազգային ժողովը խորհրդարանական դիվանագիտության բոլոր ռեսուրսների գործադրմամբ շարունակաբար իր նպաստն է բերում ԼՂ հակամարտության կարգավորման գործընթացին:

Բանալի բաներ – խորհրդարանական դիվանագիտություն, Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտություն, կարգավորում, ՀՀ Ազգային ժողով, միջազգային խորհրդարանական կազմակերպություններ:

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТСКОЙ ДИПЛОМАТИИ В ПРОЦЕССЕ УРЕГУЛИРОВАНИЯ НАГОРНО-КАРАБАХСКОГО КОНФЛИКТА

АННА ГРИГОРЯН

В нашем регионе, богатом конфликтами, установление стабильного мира является приоритетом номер один, который заставляет по-новому оценивать роль и значение неприменения силы во время конфликтов, их разрешения исключительно мирным путем. В этом смысле основным компонентом нашей государственной и национальной безопасности по-прежнему остается Нагорно-Карабахский вопрос, процесс решения которого требует согласованной работы всех ветвей дипломатии. Важная роль в нем отводится парламентской дипломатии. Существенно дополняя официальную дипломатию,

Национальное Собрание РА, применяя все ресурсы парламентской дипломатии, постоянно привносит свой вклад в процесс урегулирования Нагорно-Карабахского конфликта.

Ключевые слова – парламентская дипломатия, Нагорно-Карабахский конфликт, урегулирование, Национальное собрание РА, международные парламентские организации.

PARLIAMENTARY DIPLOMACY IN THE NAGORNO KARABAKH CONFLICT

ANNA GRIGORYAN

The establishment of sustainable peace in our region, which is full of conflicts, is a priority. This fact compels us to assess in a new way the essence and importance of the commitment to the exclusion of the use of arms to resolve the conflict of Nagorno Karabakh and its exclusively peaceful settlement. The main issue of our state and national security in this connection continuous to be the problem of Nagorno Karabakh the final resolution of which calls for all kinds of coordinated diplomacy measures among them importantly Parliamentary diplomacy to be put into operation. The RA National Assembly with all its resources and as an alternative form of diplomacy complements the efforts of the RA Ministry of Foreign Affairs parliamentary diplomacy by continuously contributing to the processes concerning the peaceful resolution of the NK conflict.

Key words – parliamentary diplomacy, Nagorno Karabakh conflict, settlement, the RA National Assembly, international parliamentary organizations.